



Szabó István

Két jogértelmezési probléma az 1931-es kartelltörvény gyakorlatából

Bevezetés

A 20. század elején, de különösen az első világháború után, a gazdaság működésébe történő állami beavatkozás felerősödött. Mindez a szerződési szabadság korlátozását is magával hozta.¹ Az állami beavatkozás nem öncélt szolgált, annak számos esetben komoly erkölcsi alapja volt. 1883-ban az országgyűlés bűncselekménnyé nyilvánította az uzsoraszerződést.² A vesztt világháború és a gazdasági világválság az emberek kiszolgáltatottságát azonban még erősebbé tette, ami az országgyűlést további törvényhozási tevékenységre ösztönözte.³ A csődök csökkentése érdekében már az első világháború alatt az adós és a hitelezők közötti kötelező egyeztetést vezettek be,⁴ 1920-ban törvény született az árdragításról,⁵ 1923-ban a tisztességtelen versenyről,⁶ majd 1931-ben az országgyűlés egy kartelltörvényt is elfogadott.⁷ Érdemes megemlíteni, hogy már a tisztességtelen versenyről szóló 1923-as törvénynek is voltak kartelljogi relevanciái.⁸

Az említett állami beavatkozás felerősödéséig – a szerződési szabadság nyomán – a kartellek létesítését különösebben nem korlátozták. Bár bizonyos korai ellenszenv felfedezhető velük szemben,⁹ az általánossá vált bírói gyakorlatban rájuk is csak a szerződések általános

¹ HORVÁTH 2006: 312–313.

² 1883. évi XXV. törvénycikk az uzsoráról és a káros hitelügyletekről 1–16. §§; HORVÁTH 2006: 317.

³ STIPTA 2016.

⁴ 4070/1915. ME. sz. rendelet; PÉTERVÁRI 2022: 233–237; 2020a: 164–170; 2021: 78–79; 2023: 311–312.

⁵ 1920. évi XV. törvénycikk az árdragító visszaélésekről. VARGA 2019; 2022a: 216–218; 2017a: 83–93; 2018a: 164–165.

⁶ 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről. KRUSÓCZKI 2020: 87–98.

⁷ 1931. évi XX. törvénycikk a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról.

⁸ VARGA 2021a: 31–35.

⁹ MÁRKUS 1929: 440; KUNCZ 1928: 8; HOMOKI-NAGY 2016: 45.

érvénytelenségi okait alkalmazták.¹⁰ Az 1929-es gazdasági világválság azonban az emberek életkörülményeit jelentősen nehezítette, így a közszükségleti cikkek árszínvonala egyre inkább közérdeket érintő problémává vált. Ezzel a kartellek kérdése is a közjog és a magánjog határvonalára került.¹¹

Mivel az 1929-es gazdasági világválságot a túltermelés váltotta ki, így az árak védelme nem feltétlenül volt erkölcsileg kifogásolható nyereszkesedés. Ezért az 1931-es kartelltörvényben az állam nem a teljes tiltás, hanem az ellenőrzés útjára lépett. A kartellfelügyeleti szervek a gazdasági verseny befolyásolásának mértékét vizsgálták, s ehhez kapcsolódóan fogalmaztak meg tiltásokat. A hatékony ellenőrzésnek előfeltétele volt egy megfelelő nyilvántartás kialakítása. Ezért a kartellek létesítését írásbeli formához és bejelentési kötelezettséghez kötötték.¹² Ennek elmulasztása már önmagában bírságot vont maga után.¹³ Egy rövid gondolat erejéig érdemes megemlíteni, hogy az állami beavatkozás erősödése a csődökre is kihatással volt.¹⁴

A legtöbb jogeset a kartellek késedelmes bejelentéséből keletkezett, amelyből az eljárásjoghoz kapcsolódó jogviták származtak (határidő-számítás). Bár az anyagi joghoz kapcsolódó jogesetek száma kisebb volt, dogmatikai szempontból mégis ezeknek volt nagyobb jelentősége. A két legfontosabbnak mondható anyagi jogi kérdés a kartell fogalmának meghatározása, illetőleg a gazdasági verseny befolyásolásánál a még megengedett mérték határvonalának megállapítása volt.

A törvény a kartellt az alábbiak szerint definiálta: „olyan megállapodás [...], amely [...] a gazdasági versenyt korlátozó vagy a versenyt más módon szabályozó kötelezettséget alapít meg”.¹⁵ A gazdasági verseny befolyásolásának tiltott határvonalát pedig az alábbiak szerint határozta meg: „az áru termelését, forgalmát vagy az áralakulást [...] [mások – a szerző megjegyzése] hátrányára a gazdasági helyzet által meg nem okolt módon szabályozza [...]”.¹⁶

A jogértelmezést végző, a kartellek ellenőrzésére kiépített szervezet a közigazgatásra és az igazságszolgáltatásra egyaránt kiterjedt. Előbbin belül fontos szerepet kapott a közgazdasági miniszter, s neki alárendelve a kincstári jogügyi igazgatóság.¹⁷ A közigazgatáson belül – kifejezetten kartellfelügyeleti céllal – két új szervet is felállítottak: a Kartelbizottságot¹⁸

¹⁰ MÁRKUS 1929: 440–441; KUNCZ 1928: 8.

¹¹ VARGA 2021b; 2022b: 506.

¹² 1931. évi XX. tc. 1–2. §; STIPTA 2015: 119–121.

¹³ 1931. évi XX. tc. 14. § (1) bekezdés 1. pont; VARGA 2017b; 2018b; 2022c.

¹⁴ PÉTERVÁRI 2019: 85; 2020b: 27–28.

¹⁵ 1931. évi XX. tc. 1. §.

¹⁶ 1931. évi XX. tc. 6. §.

¹⁷ VARGA 2022d.

¹⁸ 1931. évi XX. tc. 5. §; STIPTA 2015: 121–122; VARGA 2017c; 2020a: 115; 2022e.

és az Árelemző Bizottságot.¹⁹ A bírói hatásköröknél értelemszerűen látókörbe kerültek a kötelmi jogvitákat elbíráló rendes bíróságok. A kartellt létrehozó feleknek azonban módjuk volt arra is, hogy a jogvitáik elbírálására választott bíróságot jelöljenek ki,²⁰ illetőleg a törvény egy, a kir. Kúrián belül megalakítandó Kartelbíróság felállítását is elrendelte.²¹

A vizsgált jogeseteknél a felsorolt kartellfelügyeleti szervek közül a Kartelbizottság szinte minden esetben érintett volt az eljárásban. Ez természetes, hiszen a törvény kifejezetten szakvélemények kiállítása végett létesítette,²² így jogértelmezési problémák esetén más kartellfelügyeleti szervek is gyakran hozzá fordultak. Mivel a kartellek nagy része az árak megállapítására jött létre, az Árelemző Bizottság is gyakori közreműködő volt. A törvénysértések miatti bírságolásban pedig a rendes bíróságoké volt a központi szerep,²³ így velük is többször fogunk találkozni.

Egy gazdasági együttműködés mikor lépi át a kartell határvonalát?

Mint említettük, a legtöbb bírságolási ügy a bejelentési kötelezettség késedelmes volta miatt indult.²⁴ Ezekben az esetekben a szerződő felek az általuk létrehozott szerveződés kartell jellegét elismerték, csupán egy eljárásjogi kérdés (a határidő-számítás) volt vita tárgya. A levéltári anyagokban azonban több olyan ügy is fellelhető, ahol a vita az anyagi jogi oldalt érintette. Az eljárás alá vont személyek álláspontja szerint az általuk létrehozott szerveződés nem volt kartell, így az érintett felek az együttműködést nem is foglalták írásba, s értelemszerűen azt be sem jelentették. A kérdés – a bevezetőben már említett törvényi rendelkezést felidézve – az volt, vajon egy gazdasági együttműködés mikor érte el azt a határvonalat, amikor már a gazdasági versenyt korlátozta, vagy más módon szabályozta.²⁵

A terjedelmi korlátok okán ebben a kérdéskörben egy jogesetet vizsgálunk. 1935 elején négy izzólámpagyártó cég – az árak indokolatlan letörésére hivatkozva – körlevelet intézett a forgalmazókhoz, amelyben termékeikre minimális kiskereskedelmi árat határoztak meg. A levelet pedig az alábbi mondattal zárták: „Csak, ha az Ön elsőrangú érdekét képező ezen minimális árat betartani és betartatni szíveskedik, áll módunkban az egyenlő elbánás elve

¹⁹ 1200/1933. ME. sz. rendelet 1–5. §; VARGA 2020a: 115.

²⁰ VARGA 2021c; 2017d; 2021d.

²¹ 1931. évi XX. tc. 8. §; VARGA 2016.

²² 1931. évi XX. tc. 5. §.

²³ 1931. évi XX. tc. 15. § (1) bekezdés; VARGA 2023: 389; 2020b; 2020c.

²⁴ VARGA 2018b.

²⁵ 1931. évi XX. tc. 1. §.

alapján a zavartalan szállítást biztosítani [...]”²⁶ A mondat elég világosan az elszigetelésre (a piacról történő kiszorításra) utalt. Ez vitathatatlanul kimerítette a törvényben rögzített, a versenyt korlátozó vagy más módon szabályozó definíciót.

A gyártók viszont arra hivatkoztak, hogy a szigorú kijelentés ellenére körlevelük inkább csak kérés volt, mintsem fenyegetés. Piaci részesedésük ugyanis nem tette lehetővé a tényleges elszigetelést. Védekezésükben előadták, hogy a körlevél kiadása után 20%-kal csökkentek az árak, sőt mire a jogügyi igazgatóság indítványa a bíróság elé került, az árcsökkenés már 40%-os volt.²⁷ Az elsőfokú bíróság elfogadta a gyártók védekezését, s a keresetet elutasította.²⁸ A jogügyi igazgatóság által benyújtott jogorvoslat nyomán a másodfokú bíróság a Kartellbizottság véleményét is kikérte. Mivel a bizottság megerősítette az elsőfokú bíróság álláspontját,²⁹ az ítéltábla elutasította a jogügyi igazgatóság felfolyamodását, és helybenhagyta a törvényszék elsőfokú végzését.³⁰

Magából a körlevél szövegéből egyértelműen kartellre lehetett következtetni, de a piacon lezajló fejlemények nem igazolták vissza a versenyt korlátozó vagy más módon szabályozó hatást. A kartellfelügyeleti szervek pedig utóbbit (a piaci hatásokat) tekintették irányadónak.

A piacbefolyásolás még megengedett mértéke

Az anyagi jog terén a kartellfelügyeleti szervek második fontos feladata a kartellek piacbefolyásoló tevékenységének kontrollálása és a velük szembeni fellépés volt, ha az túllépte a gazdasági helyzet által még indokolható mértéket. De hol fekszik a még indokolható mérték határvonala? Egy túltermelési válságnál a piac nem tudja megszokott árszabályozó szerepét megfelelően betölteni. Az árak az előállítási költségek alá süllyednek, ami a vállalkozások tömeges csődjét vonhatja maga után.

Az 1934 januárjában – *A Sütők Iparvédő Egyezménye*³¹ címet viselő megállapodással – létrehozott s Budapest székesfővárost és környékét lefedő pékkartell a szerveződés célját az alábbiak szerint határozta meg: „[a kartell] igyekszik azt az árat megállapítani, amely biztosítja a szakmabeli iparosok tisztességes megélhetését és másrészt nem sérti a közfogyasztás jogos érdekeit.”³² Egyértelműnek tűnik, hogy a szakmabeli iparosok tisztességes

²⁶ Az izzólámpa gyártók körlevele (3) bekezdés. Magyar Nemzeti Levéltár (a továbbiakban: MNL) K-184. 1937. 41. 86293/86726.

²⁷ Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban: BFL) VII. 2. e. Cg 37152/1936/11. sz. végzés (5) bekezdés.

²⁸ BFL VII. 2. e. Cg 37152/1936/11. sz. végzés (2) bekezdés.

²⁹ MNL K-184. 1937. 41. 86.293/86.726.

³⁰ BFL VII. 1. d. P. VI. 3435/1936/24. sz. végzés (2) bekezdés.

³¹ Az egyezmény szövege elérhető: MNL K-184. 1934. 41. 28720/71729.

³² Egyezmény 46. §.

megélhetésének érdekében létrehozott kartell a gazdasági versenybe történő beavatkozásnak még tolerálható mértékét jelentette. A túltermelési válság miatt összeomlott a piac, a kartell célja pedig egy olyan árszabályozás kialakítása volt, amellyel elkerülik a tömeges csődöket. S nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a kartell céljai között a közfogyasztás jogos érdekeinek szem előtt tartását is megjelölte. A kenyér a közfogyasztás egyik legfontosabb terméke, így a kartell által kialakított árrendszernek a szegényebb néprétegek számára is elérhetővé kellett tennie azt.

Az alapelvekkel tehát minden rendben volt, a kérdés csupán az, hogy a gyakorlatban ennek megfelelően történt-e az árak kialakítása. A törvényből vett idézetet felelevenítve előttünk áll a kérdés, vajon a kartell árképzése gazdaságilag megokolható volt-e, vagyis az alacsonyabb árak valóban a pékek megélhetését veszélyeztették? A kartellfelügyeleti szervek vizsgálata – egy viszonteladó panaszára – a zsemle árak miatt indult el.³³ A kartell létrejöttét követően ugyanis annak ára 3 és ½ fillérről 5 fillérre emelkedett. A Kartelbizottság – az Árelemző Bizottság közreműködését is igénybe véve – a zsemle kiskereskedelmi árának 5 fillérről 4 és ½ fillérre történő csökkentését tartotta indokoltnak, amit a kartell végre is hajtott. A bizottság azonban az árképzéssel kapcsolatos más kifogást nem állapított meg,³⁴ vagyis a kartell létében és működésében általánosságban nem talált kifogást. A törvényi definíciót ismét felelevenítve: a fővárosi pékkartell az árak alakulását gazdaságilag megfelelően okolható (indokolható) módon befolyásolta.

Emellett minden kartelltag vállalta, hogy egy olcsónak számító 22 filléres barna kenyeret is forgalmaz.³⁵ A kartellmegállapodásból idézett „nem sérti a közfogyasztás jogos érdekeit” célnak ezzel óhajtottak megfelelni. A Kartelbizottság felvetette egy hozzá hasonló olcsóbb zsemletípus bevezetését is,³⁶ ez azonban nem volt hangsúlyos elvárás, csupán egy „puha” ajánlás. Az esetleges indokoltságát alátámasztó árelemzést sem folytatták le. A pékkartell által kialakított árrendszer ugyanis arra épült, hogy akinek az anyagi helyzete lehetővé tette, az a drágább termékeket vásárolja. Így tudták az egyfajta barna kenyér árát alacsonyan tartani.

Ellenpéldaként említhető a Kartelbizottság 1932. június 13-i ülésén³⁷ tárgyalt bőrkartell ügye. A kartell – a rajta kívüli felvásárlóknak komoly lelépési díjat fizetve – monopolhelyzetet alakított ki, amelyben a borjúbőr kilójának árát 1 pengő 40 fillérről 35-40 fillérre szorította le, az általa továbbadott cipőfelsőbőr árát viszont másfélszeresére emelte. Ez az árak olyan mértékű torzítása volt, amelyről a legfelületesebb árelemzéssel is kimutatható az erkölcsileg

³³ A panaszlevél szövege elérhető: MNL K-184. 1934. 41. 28720/71729.

³⁴ VARGA 2020d: 68–69.

³⁵ Lásd a Kartelbizottságnak a pékkartellal szembeni vizsgálati anyagát: MNL K-184. 1934. 41. 26180/71732; VARGA 2020d: 68.

³⁶ MNL K-184. 1934. 41. 26180/71732.

³⁷ MNL K-184. 1932. 41. 51140/53726.

kifogásolható nyereszkesedés. Emellett a piaci versenytársak kizárása is megjelenik. Bár ez nem negatív, hanem pozitív „ösztönzőkkel” valósul meg, de a bőrt termelő gazdákra gyakorolt negatív hatás szempontjából ez irreleváns.

Összegzés

A tanulmány – jogeseteken keresztül – a magyar kartellszabályozás kezdeti időszakából foglalt össze két érdekesebb jogértelmezési problémát. 1931-ben még nem jelent meg a kartellekkel szembeni általános tilalom, az állam csak a gazdasági versenybe indokolatlan mértékben beavatkozó tömörülésekkel szemben lépett fel. Így a jogalkalmazó szervek feladata annak megállapítása volt, hogy a piac szereplőinek együttműködéseiből melyek minősülnek kartellnek (a gazdasági versenyt korlátozó vagy más módon szabályozó megállapodásnak), illetőleg ezek piacbefolyásoló lépései gazdaságilag még indokolhatók voltak-e.

A gazdasági versenyt befolyásoló megállapodásokra (a kartell létrejöttére) vonatkozó jogeset annyiban volt rendhagyó, hogy a cél és az eredmény elvált egymástól. Az írásba foglalt tények az árak eltérítését célozták, a piaci hatás azonban elmaradt. A kartellek teljes tilalma esetén magát a kartellmegállapodásokat is szankcionálják, függetlenül attól, vajon azok milyen piaci hatást váltanak ki. Az általunk elemzett esetben azonban a kartell-felügyeleti szervek a piaci hatást vizsgálták, s annak elmaradása miatt a kartell létrehozására irányuló együttműködést még nem tekintették tényleges kartellnek.

A piacbefolyásolás még megokolható mértékének meghatározásában az árelemzés volt a legfontosabb eszköz. A kartell csupán tagjainak tisztas megélhetését óhajtotta biztosítani, vagyis a túltermelés okozta piactorzulást küszöbölte ki, vagy erkölcsileg kifogásolható nyereszkesedést folytatott. Az első eset a gazdasági verseny még megokolható (indokolt) kategóriájába tartozott, a második már természetesen nem. A jogesetek között a pékkartell az első, a bőrkartell a második csoportba tartozott.

Irodalom- és forrásjegyzék

- HOMOKI-NAGY Mária (2016): Megjegyzések a kartellmagánjog történetéhez. *Versenytükör*, 12 (Ksz. 2), 39–52.
- HORVÁTH Attila (2006): *A magyar magánjog történetének alapjai*. Budapest: Gondolat.
- KRUSÓCZKI Bence (2020): Magánjogi oltalom vagy tételes versenytörvény – Az 1923. évi V. törvénycikk megalkotásának körülményei. *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Publicationes Doctorandorum Juridicorum*, 10(1), 87–98.
- KUNCZ Ödön (1928): A kartell mint jogi probléma. *Közgazdasági Szemle*, 52(1), 1–19.
- MÁRKUS György (1929): A kartelek törvényes szabályozásáról. *Budapesti Szemle*, 57(213/619), 420–448.
- PÉTERVÁRI Máté (2019): Csőd eljárások a Szegedi Királyi Törvényszék gyakorlatában. In HOMOKI-NAGY Mária – PÉTERVÁRI Máté – VARGA Norbert (szerk.): *A Szegedi Törvényszék története*. Szeged: Szegedi Törvényszék, 64–109.
- PÉTERVÁRI Máté (2020a): A kivételes hatalom magánjogi viszonyokra gyakorolt hatása és a csődönkívüli kényszeregyezés bevezetése Magyarországon. In FARKAS Ádám – KELEMEN Roland (szerk.): *Szkuilla és Kharübdisz között. Tanulmányok a különleges jogrend elméleti és pragmatikus kérdéseiről, valamint nemzetközi megoldásairól*. Budapest: Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 149–183.
- PÉTERVÁRI Máté (2020b): A kivételes hatalomról rendelkező törvény alapján elrendelt moratóriumok hatása a csőd eljárásokra. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 8(2), 25–39.
- PÉTERVÁRI, Máté (2021): The Bankruptcy Act in Hungary in the Interwar Period. In FRENKEL, David A. – VARGA, Norbert (szerk.): *Law and History New Studies*. Athens: Athens Institute for Education and Research, 65–84.
- PÉTERVÁRI, Máté (2022): Changes in the Hungarian Insolvency Law in the Interwar Period. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa*, 15(2), 227–244. Online: <https://doi.org/10.4467/20844131KS.22.016.15719>
- PÉTERVÁRI Máté (2023): Egy vendéglős és fűszerkereskedő házaspár csődönkívüli kényszeregyezése a pengő bevezetését megelőzően. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga – GOSZTONYI Gergely (szerk.): *Jogtörténeti Parerga III. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest: Orac, 307–314.
- STIPTA István (2015): Az első magyar kartelltörvény (1931. évi XX. tc.) dogmatikai jellemzői. *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Acta Juridica et Politica*, 10(1), 115–131.
- STIPTA István (2016): A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. tc. hazai előzményei. *Versenytükör*, 12 (Ksz. 2) 53–63.
- VARGA, Norbert (2016): The Procedure and Operation of the Cartel Court. In GELLÉN Klára – GÖRÖG Márta (szerk.): *Lege et fide. Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*. Szeged: Iurisperitus, 660–669.
- VARGA Norbert (2017a): Árdragító visszaélések a Szegedi Ítéltábla gyakorlatában az 1920. évi XV. tc. alapján. *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Acta Juridica et Politica*, 7(2), 83–93.
- VARGA Norbert (2017b): Bírágólagi eljárási szabályok kartellügyekben az 1931. évi XX. tc. hatálybalépését követően. *Versenytükör*, 13 (Ksz. 6) 46–56.
- VARGA Norbert (2017c): Adalékok a kartellbiztonság működéséhez a 20. században. In BALOGH Judit et al. (szerk.): *Studia in honorem István Stipta*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 480–489.
- VARGA Norbert (2017d): A kartellszerződések választott bírósági eljárásra vonatkozó rendelkezései a polgári korban. In SZABÓ Béla – ÚJVÁRI Emese (szerk.): *Risus cum lacrimis. Könyv Babják Ildikó emlékére*. Debrecen: Lícium Art, 281–290.
- VARGA, Norbert (2018a): Examples of Sharking Misuses in the Practice of the Court of Justice of Szeged. *Journal on European History of Law*, 9(1), 164–168.
- VARGA Norbert (2018b): Kartelljog a gyakorlatban: a bemutatási kötelezettség elmulasztása miatt indított eljárás. In GOSZTONYI Gergely – RÉVÉSZ T. Mihály (szerk.): *Jogtörténeti parerga II. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest: ELTE Eötvös, 283–290.

- VARGA Norbert (2019): Árdrágító visszaélésekkel kapcsolatos jogesetek a Szegedi Királyi Törvényszék gyakorlatából. In HOMOKI-NAGY Mária – PÉTERVÁRI Máté – VARGA Norbert (szerk.): *A Szegedi Törvényszék története*. Szeged: Szegedi Törvényszék, 110–158.
- VARGA, Norbert (2020a): The European Roots of Hungarian Regulation of the Cartels Special Attention to the Foundation of Cartel Supervisory Public Authorities. *Journal on European History of Law*, 11(2), 111–117.
- VARGA Norbert (2020b): A törvényszéki eljárás megindítása kartellügyekben az 1931. évi XX. tc. hatálybalépését követően. *Jogtörténeti Szemle*, 18(4), 38–44.
- VARGA Norbert (2020c): A rendes bíróságok gyakorlata kartellügyekben a két világháború között. In EL BEHEIRI Nadja – SZABÓ István (szerk.): *Viginti quinque annis II. Emlékkonferencia Zlinszky János tiszteletére, a PPKE JÁK 25. tanévében*. Budapest: Pázmány Press, 463–480.
- VARGA Norbert (2020d): A kartellfelügyelet bevezetése Magyarországon. Az 1931. XX. tc. kodifikációja és gyakorlata. Szeged: Iurisperitus.
- VARGA Norbert (2021a): Egy választottbírósi eljárás kartelljogi relevanciái. *Jogtörténeti Szemle*, 19(4), 29–37.
- VARGA, Norbert (2021b): Between Public and Private Law: The Foundations of the Regulation of the Hungarian Cartel Law of 1931. *Jogtörténeti Szemle*, 19(Sp.), 65–71.
- VARGA, Norbert (2021c): Provisions on Arbitration Proceedings Set Down in Cartel Agreements Based on the First Hungarian Cartel Act. *Athens Journal of Law*, 7(1), 53–64.
- VARGA, Norbert (2021d): Provisions on Arbitration Proceedings Set Down in Cartel Agreements Based on the First Hungarian Cartel Act. In FRENKEL, David A. – VARGA, Norbert (szerk.): *Law and History New Studies*. Athens: Athens Institute for Education and Research, 29–43. Online: <https://doi.org/10.30958/ajl.7-1-3>
- VARGA, Norbert (2022a): Introduction to the Hungarian Cartel Regulation in the Interwar Period. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa*, 15(2), 215–226. Online: <https://doi.org/10.4467/20844131KS.22.015.15718>
- VARGA Norbert (2022b): Egy kartellszerződés lényeges elemei egy konkrét példa alapján. In BIRHER Nándor et al. (szerk.): *Studia in honorem István Stipta 70.* Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 505–512.
- VARGA, Norbert (2022c): Lawsuits on Cartel Presentation Omission After the 20th Act of 1931 Came into Effect. *Journal on European History of Law*, 13(1), 149–155.
- VARGA, Norbert (2022d): The Practice of Supervisory Rights in Hungarian Cartel Law with Special Attention to the Duties of the Minister and the Legal Director. *Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa*, 15(3), 401–412. Online: <https://doi.org/10.4467/20844131KS.22.027.16175>
- VARGA, Norbert (2022e): A Special Professional Authority of Cartel Supervision in Hungary: The Cartel Committee. *Journal on European History of Law*, 13(2), 121–128.
- VARGA Norbert (2023): Adalékok a kartellmegállapodások ügyleti érvényességéhez az 1931. évi kartelltörvény hatálybalépését követően. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga – GOSZTONYI Gergely (szerk.): *Jogtörténeti Parerga III. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest: Orac, 387–392.